

FRAZEOLOGIK BIRLIK HAQIDA TUSHUNCHA

Atamirzayeva Maxliyo Xabibullayevna

Andijon davlat chet tillari instituti

Roman-german va slavyan tillari fakulteti

Fransuz tili nazariyasi va grammatikasi kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya: Frazzeologiya — tilshunoslikning tilning frazeologik tarkibining hozirgi holatida va tarixiy taraqqiyotida tekshiruvchi bo'limi hamda muayyan tildagi frazeologizmlar majmui. Tilshunoslik bo'limi sifatidagi Frazzeologiyaning asosiy diqqat e'tibori frazeologizmlar tabiatini va ularning kategorial belgilarini o'rganishga, shuningdek, frazeologizmlarning nutqda qo'llanish qonuniyatlarini aniqlashga qaratiladi. Frazzeologiyaning eng muhim muammosi frazeologizmlarni nutqda hosil qilinadigan (ya'ni avvaldan tayyor bo'lmagan) so'z birikmalaridan farklab, ajratib olish va shu asosda frazeologizmlarning belgilarini aniqlashdir. Idioma frazeologizmlar, frazeologik birikmalar va barqaror jumlar (maqol va matallar, gapga teng boshqa frazeologizmlar) o'rtasidagi muayyan tafovutlarga qarab ko'plab tadqiqotchilar Frazzeologiyani 2 xil: tor va keng ma'noda tushunadilar. Uni keng ma'noda tushunilganda, Frazzeologiya doirasiga maqol va matallar, folklorga xos barqaror jumlar, ba'zi muloqot shakllari (salomlashish, xayrlashish jumalari) ham kiritiladi. Lekin bu masala, ya'ni

Kalit so'zlar: Frazzeologik birliklar, frazeologiya, frazeologiya ob'ekti, so'z, ma'no, metod.

Abstract: Phraseology is a branch of linguistics that examines the phraseology of the language in its current state and historical development, as well as a set of phraseology in a specific language. The main focus of Phraseology as a branch of linguistics is to study the nature of phraseology and their categorical features, as well as to determine the laws of use of phraseology in speech. The most important problem of phraseology is to distinguish and distinguish phraseologisms from word combinations that are formed in speech (that is, not ready in advance) and, on this basis, to determine the signs of phraseologisms. Depending on the specific differences between idiom-phraseologisms, phraseological combinations and stable sentences (proverbs and proverbs, other phraseologisms equivalent to sentences), many researchers understand Phraseology in 2 ways: narrow and broad. When it is understood in a broad sense, proverbs and proverbs, stable sentences characteristic of folklore, some forms of communication (greetings, farewell sentences) are also included in the scope of Phraseology. But that's the point

Key words: Phraseological units, phraseology, object of phraseology, word, meaning, method.

Аннотация: Фразеология – это раздел языкознания, изучающий фразеологию языка в ее современном состоянии и историческом развитии, а также совокупность фразеологизмов конкретного языка. Основным направлением фразеологии как раздела языкознания является изучение природы фразеологизмов и их категориальных признаков, а также определить закономерности употребления фразеологизмов в речи. Важнейшей задачей фразеологии является различение и различение фразеологизмов из словосочетаний, образованных в речи (то есть заранее не готовых) и на этой основе определение признаков фразеологизмов. В зависимости от конкретных различий между фразеологизмами-фразеологизмами, фразеологическими сочетаниями и устойчивыми предложениями (поговорами и поговорами, другими фразеологизмами, равнозначными предложениям), многие исследователи фразеологизмы понимают 2 способами: узким и широким. При ее понимании в широком смысле в сферу фразеологии входят также поговоры и народные поговоры, устойчивые предложения, характерные для фольклора, некоторые формы общения (приветствия, прощальные предложения). Но в этом суть

Ключевые слова: фразеологизмы, фразеология, объект фразеологии, слово, значение, прием.

Frazeologiyani keng ma'noda tushunish masalasi hanuz munozarali bo'lib qolmoqda. Frazeologiyaning asosiy vazifalari yoki masalalari: frazeologik tarkibning izchilligini aniklash va shu munosabat bilan frazeologizmning belgi(lik) xususiyatini o'rganish; frazeologizmlar omonimiyasi, sinonimiyasi, antonimiyasi, polisemiyasi va variantdorligini tavsiflash; frazeologizmlar tarkibida qo'llanuvchi so'zlar va ularga xos ma'nolarning o'ziga xos xususiyatlarini aniklash; frazeologizmlarning so'z turkumlari bilan o'zaro munosabatlarni oydinlashtirish; ularning sintaktik rolini aniklash; frazeologik birliklar tarkibida so'zlarning yangi ma'nolari hosil bo'lishini o'rganish va boshqa Frazeologiya frazeologik birliklarni ajratish prinsiplarini, ularni o'rganish, tasniflash va lug'atlarda tavsiflash metodlarini ishlab chiqadi. Frazeologiyada ishlab chiqilgan o'ziga xos, xilmaxil metodlar asosida tilning frazeologik tarkibi turlicha: struktursemantik, grammatik vazifaviyuslubiy asoslarga kura tasnif etiladi. Struktursemantik tasnif prinsipi asosiy hisoblanadi.

Tilimizning leksik boyligini tashkil etuvchi frazeologizmlar tilshunoslarning doimo diqqat e'tiborida bo'lgan. Frazeologizmlar murakkab til hodisasi sifatida ikki yoki undan ortiq komponentlardan tashkil topadi. Shu ma'noda ularni amaliy va ilmiy o'rganish o'ziga xos yondashuvni, o'ziga xos metod va usulni taqozo etadi. O'zbek tilshunosligida iboralar grammatik, semantik, uslubiy yo'nalishda o'rganilgan. O'zbek tilshunosligida frazeologiya asoschisi filologiya fanlari doktori professor Sh.Rahmatullayev hisoblanadi. U o'zining qator ilmiy tadqiqotlarida iboralarning til

hodisalari bilan o'xshash va farqli xususiyatlari va grammatik tabiatini o'rgandi, ilk bor o'zbek frazemalarining izohli lug'atini tuzdi. Bu lug'atda iboralarning ma'nosini izohlab bergan. Uning o'zbek tilidagi frazeologik birliklarga xos grammatik-leksik, semantik xususiyatlarga bag'ishlangan bir qancha maqolalari, qo'llanmalari va monografiyalari e'lon qilingan. Jumladan, "O'zbek tilida frazeologik birliklarning asosiy semantik turlari haqida" (1956), "Sintaktik tahlilda frazeologik birliklar ustida ishlash" (1956), "Hozirgi zamon o'zbek tilidagi o'zlashgan frazeologik birliklar haqida"(1957), "Hozirgi zamon o'zbek tilidagi frazeologik birliklar grammatik qurilishining o'zgarishi haqida" (1963), "Fe'l frazeologik birliklarda moslashuv"(1964), "O'zbek frazeologiyasining ba'zi masalalari", "Nutqimiz ko'rki"(1970), kabi tadqiqotlari Shavkat Rahmatullayevning haqli ravishda mamlakatimizda o'zbek frazeologiyasini o'rganishning asoschisiga ko'tardi. Shuningdek, Sh.Almamatova "O'zbek tili frazemalarining komponent tahlili" mavzusida ilmiy tadqiqot olib borgan. Bu dissertatsiyada frazemalarning komponent tahlili, xususan, frazemalarning ifodaviy va mazmun jihatidan shakllantirishdagi komponentlarning o'rni, frazemalarning o'z va paradigmatic shakli, komponentlarning tarkibi, variantlanishi kabi masalalarni tatqiq etishni asosiy maqsad qilgan.

Atama " frazeologik birlik, frazeologiya" atamasi tilning tegishli vositalarini o'rganuvchi fan sifatida e'tiroz bildirmaydi. Lekin frazeologiya ob'ekti bo'lgan lingvistik vositalarning o'zini belgilash sifatida noto'g'ri; belgilangan atamalarning nisbatlarini solishtirish kifoya: fonema - fonologiya, morfema - morfologiya, leksema - leksikologiya (qarang. frazema - frazeologiya). O'quv va ilmiy adabiyotlarda frazeologik ob'ekt tushunchasini aniqlashga harakat qilindi. Masalan, quyidagi ta'rif berilgan: "ma'lum va oldindan berilgan qiymatga ega bo'lgan tayyor butun ifoda deyiladi. frazeologik burilish, yoki idioma». Frazeologik burilish belgilari: to'g'ridan-to'g'ri ma'no, ko'chma ma'no, noaniqlik, hissiy boylik. Frazeologik aylanma - bu ikki yoki undan ortiq urg'uli so'zlarning takrorlanadigan lingvistik birligi bo'lib, o'z ma'nosida yaxlit, tarkibi va tuzilishida barqaror. Shu bilan birga, quyidagi xususiyatlar ajralib turadi: takroriylik, tarkib va tuzilishning barqarorligi, leksik tarkibning doimiyligi. Birlikda kamida ikkita so'zning mavjudligi, so'zlar tartibining barqarorligi, ko'pchilik frazeologik burilishlarning o'tkazilmasligi. "Tilshunoslikka kirish" kurslarida "idioma"ga ta'riflar beriladi, ya'ni. frazeologik birlik turlaridan biri: "Idiomatik iboralar muayyan tillarga xos iboralardir. Ulardan foydalanishda ular ajralmas va birlashtirilgan ma'noga ega bo'lib, odatda boshqa tillarga aniq o'tishga qodir emas va tarjimada shunga o'xshash stilistik rangni almashtirishni talab qiladi. L.A. Bulaxovskiy idiomalarni frazeologik birliklardan ajratish kerak, deb hisoblaydi, R.A. Budagov idiomalarni frazeologik birikmalar bilan aniqlaydi. Professor A.A. Reformed erkin bo'lmagan so'z birikmalarining barcha turlarini leksiklashgan birikmalar deb ataydi va ularni idiomalarning umumiy tushunchasi ostiga oladi. Professor I. Ozhegovning fikricha, bir ma'noni egallash va so'zlarning butun

ma'nolari uchun sintaktik aloqasining ahamiyatsizligi iboralarni ma'no yaxlitligi sintaktik bo'linishda ustunlik qiladigan frazeologik birlikka aylantiradi. PU ning boshqa ta'riflari mavjud.

1. Ifodaning ma'lum bir tilda yoki uning dialektal yoki ijtimoiy-nutq tarmoqlaridan birida mashhurliigi.

2. Qayta ishlab chiqarish qobiliyati ichida nutq til birligi sifatida,

3. Frazeologik birliklarni soʻz, iboralar, turli tipdagi soʻz va gaplarning predikativ birikmalari deb ataladigan birikma qoliplari boʻyicha grammatik jihatdan tashkil etish; shuning uchun frazeologik birliklarning grammatik shakldagi frazemaga yoki (gapga) tengligi koʻrsatilgan (F. F. Fortunatov, A. M. Peshkovskiy, E. D. Polivanov va boshqalar). so'zning keng yoki tor ma'nosi.

4. PU elementlari kamida ikkita soʻzdan iborat; deyarli barcha tadqiqotchilar bu belgi bilan rozi bo'lishadi, lekin ba'zilar ikkala soʻz ham to'liq ahamiyatga ega bo'lishi kerakligini ta'kidlaydilar, boshqalari esa bitta soʻz to'liq ahamiyatga ega bo'lishi mumkin, ikkinchisi - rasmiy; yana boshqalari ikki xizmatchi soʻz birikmasi boʻlgan bunday frazeologik birliklarning mavjudligiga imkon beradi.

5. Har bir soʻz bilan aniqlangan frazeologik birliklarning alohida tuzilishi.

6. Oʻzgarmas soʻz tartibi (turli semantik va grammatik tipdagi frazeologik birliklarda turlicha namoyon boʻladigan frazeologik birliklarning leksik elementlarining muayyan ketma-ketligi uning tuzilishining muhim belgisi sifatida).

7. Leksik va grammatik tarkibning barqarorligi, frazeologik birliklar elementlarining bogʻlanishi, aniqrogʻi, uning leksik va grammatik elementlarining berilgan birikmadagi turgʻunligi va majburiyligi. Frazeologik ob'ektlar ko'pincha so'zlarning turg'un birikmalari deb ataladi (prof. S. I. Abakumov va boshqalar). "Barqaror iboralar", "barqaror iboralar" atamaları bilimning turli sohalarida keng qoʻllaniladigan barqarorlik * tushunchasi bilan bogʻliqligi bilan ahamiyatlidir.

8. Frazeologik birliklarga xos urgʻuning ayrim xususiyatlari; Frazeologik birliklar tarkibidagi har bir va koʻproq urgʻuli soʻzlarning belgisi universal emas, agar frazeologik birliklar tushunchasi ostida xizmat va toʻla maʼnoli soʻzdan tashkil topgan soʻz birikmalari ham mavjudligini tan olsak: daraja ostida va nikuchunux, hazil yo'q.

9. Nutq fondidagi frazeologik birlik maʼnosiga koʻra semantik yaxlitlik va boʻlinuvchanlik; uning so'zga yoki shunga o'xshash iboraga tengligi (Sh. Balli, F. F. Fortunatov, A. I. Smirnitkiy, V. V. Vinogradov va boshqalar). Biroq, so'z bilan semantik identifikatsiyaning bu belgisi faqat global ma'noga ega bo'lgan frazeologik birliklarga xosdir.

10. PU ning semantik turiga qarab so'z yoki butun PU yoki uning ayrim elementlari bilan sinonimik almashinish (VV Vinogradov).

11. Ayrim turkumlarning semantik idiomatik frazeologik birliklari va buning natijasida boshqa tillarga soʻzma-soʻz tarjima qilishning mumkin emasligi.

12. Ayrim turkumlar frazeologik birliklarining global ma'nosi, ma'lum bir frazeologik turkumga mansubligiga qarab frazeologik birliklar ma'nosining turtkisizligi, motivatsiyasi yoki analitikligi (V. V. Vinogradov); frazeologik birliklarning semantik tuzilishi haqidagi ta'limot ham shu bilan bog'liq.

13. Nominatsiyaning yaxlitligi, butun frazeologik birlik (lekin uning alohida elementi emas) ma'nosining belgilovchiga qaratilishi, biroq frazeologik birliklar va frazeologik birikmalar tushunchasiga kirsak, bu xususiyat ham universal emas. analitik ma'noga ega, kabi akad qiladi. V. V. Vinogradov.

14. Frazeologik birliklar ma'nosining belgilangan yoki ifodalanganga nisbatan barqarorligi, shuningdek, so'z ma'nosiga o'xshashlik yo'li bilan frazeologik birliklar ma'nosining belgi sifatidagi belgi yoki ifodalangan ma'nosiga bir ma'noda mos kelishi. . Shu bilan birga, materialist olimlar so'zning ma'nosi va frazeologik birliklarning ma'nosi bir hil ob'ektlar yoki voqelik hodisalarining butun sinfining muhim xususiyatlarining ijtimoiy umumlashtirilgan aks etishini ta'kidlaydilar.

Xulosa:

A. V. Kuninning nuqtai nazari yanada oqilona ko'rinadi, chunki frazeologik birlikning yaxlitligini faqat uning ma'nosini tarkibiy so'zlarning ma'nolari bilan taqqoslash, shuningdek, u mavjud bo'lgan kontekstning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda aniqlash mumkin. ishlatilgan.Olimlarning ushbu muammo bo'yicha turli pozitsiyalarini tahlil qilib, xulosa qilishimiz mumkinki, frazeologik birliklar ko'pchilik olimlar tomonidan e'tirof etilgan quyidagi xarakterli xususiyatlarga ega: frazeologik birliklar tarkibi va tuzilishining barqarorligi, frazeologik birliklarning nutqda takrorlanishi, yaxlitligi. semantikaning, strukturaning o'tkazilmasligi va tasviri.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Анипкина Л.Н. Оценочные высказывания в прагматическом аспекте // Филологические науки. - М., 2000. - №2. - С.58-65.[1]
2. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка. - Л.: ЛГУ, 1981.-324с.[2]
3. Башиева С.К. Стилистический компонент фразеологического значения: Автореф. дисс.... канд. фил. наук.- Краснодар: КГУ, 1995. - 23с.[3]
4. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка. -М. 1972. - 466с..[4]